

Domovní znamení v Olomouci

V Olomoucké městské památkové rezervaci lze dodnes spatřit několik domů s domovními znameními. **Vydejte se na procházku** rezervací začínající třeba ve Ztracené ulici a pokračující Horním a Dolním náměstím až k dnešní třídě Svobody – kdysi vodnímu kanálu a hradbám města a zkuste si najít odpovědi na otázky. Není nutné, abyste prošli územím podle čísel otázek a také je na vás, jak dlouho vám bude procházka trvat.

Správné odpovědi naleznete na poslední stránce.

Historické souvislosti

Původně měly domy pojmenování dle rodu, rodiny nebo osob, které v nich bydlely. Později ve městech začali užívat domovní jména podle **domovních znamení**, snadno pojmenovatelného a zapamatovatelného sochařského nebo malířského prvku zpravidla nad vchodem domu, například vyobrazení zvířete, rostliny nebo předmětu. Jiným způsobem označování domů byly vývěsní štíty, oznamující profesi majitele domu.

Číslování domů bylo uzákoněno v době vlády **Marie Terezie** v únoru 1770 a ve většině obcí proběhlo od podzimu 1770 do roku 1771. Číslování se provádělo s pomocí vojska v přirozeném sledu tak, jak lze obec postupně projít, obvykle po směru chodu hodinových ručiček. Začínalo zpravidla nejdůležitější veřejnou budovou (panské sídlo, fara, rychta, nejbohatší usedlost). U obcí ležících podél silnice číslování začínalo prvním domem po pravé straně vesnice ze strany, kterou přijíždí vrchnost, po opačné straně se pak vracelo. Kostely, kaple a neobývané věže číslovány nejsou.

Podle císařského výnosu z 23. března 1857 měl být zaveden systém číslování podle ulic, který odpovídá dnešním orientačním číslům. V Olomouci tak vidíte na domě bílou tabulku s číslem orientačním a oranžovou s číslem popisným.

O olomouckých domovních znameních se více dočtete i v knize V. Gračky, H. Lisické a K. Zámečníka: **Domovní znamení v Olomouci**, vydalo Poznání v roce 2008

1. **Kde byste hledali dům s číslem popisným 1?** Napovíme údajem z historie: V roce 1730 koupil tento dům císařský výběrčí daní František Dubrueill a nechal jej přestavět na rozlehlý dům s kamenným portálem. Tou dobou bylo město ještě obehnáno hradbami a do města se vstupovalo jen několika branami. Brána, pro nás důležitá, střežila vjezd do města z dnešní Havlíčkovy ulice. Při zavádění čísel dům, jako první od vjezdu do města z Vídně, obdržel číslo 1. Brzy poté se domu začalo říkat U čísla 1. Mosazný pozlacený ovál s německým nápisem „Nro 1“ byl objeven při rekonstrukci budovy v roce 2001.

2. **Jaké domovní znamení má tento dům na rohu Ztracené ulice?**

3. **Kde byste hledali toto domovní znamení?**

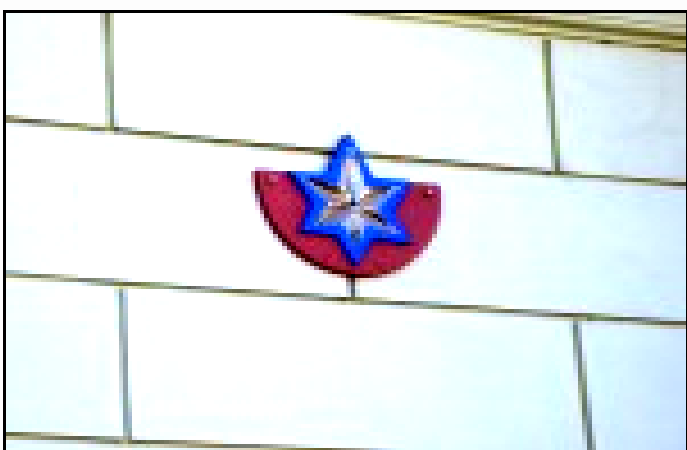

Dům dětí a mládeže Olomouc • tř. 17. listopadu 47, 771 74 Olomouc
585 223 233 • ddm@ddmolomouc.cz • IČ 000 96 792

4. Domovní znamení ve Ztracené ulici – jak se asi dům jmenuje?

5. Dům U Zlaté hvězdy (Olomouc, Horní náměstí)

6. Dům U černého psa (Olomouc, Horní náměstí)

Domovní znamení

7. **Dům U zeleného stromu** – kde naleznete dům se znamením, které právě umísťují na průčelí domu?

8. **Dům U zlatého prstenu** – nenápadně umístěné nově vytvořené znamení připomínající někdejšího majitele.

9. **Dům U zlatého beránka** – rozsáhlý rohový dům se pyšní hned dvěma vyobrazeními znamení – byt současná podoba nepřiznává barvu. Patří k nejstarším ve městě – zmiňováno je již v kupní smlouvě z 16. století.

10. Dům U zlatého jelena

Tento dům znázorňuje největší a nejlépe zachované domovní znamení v historickém jádru Olomouce. Znamení je zlatý reliéf jelena s 8 parožím nad římsou. Původ tohoto znamení je neznámý, předpokládá se, že vzniklo po roce 1739, když byl dům ve vlastnictví obchodníka Tomáše Hirshe, což v němčině znamená jelen. Jaká je adresa tohoto domu?

11. Hospůdka s nebývalou tradicí – kde naleznete níže popsany dům: Většina tradičních olomouckých hostinců měnila během své mnohaleté existence nespočetněkrát svá jména, ne tak renesanční dům na Dolním náměstí. Název totiž zdobil jeho štít už v roce 1630. Nejstarší známé stopy vedou dokonce až do roku 1514 k majiteli Zikmundu Ochsenfeldovi. Během staletí se jich pak vystřídala pěkná řádka stejně jako hostů – dům sloužil i jako zájezdní hostinec. Zejména byla však hospoda významná tím, že se zde scházel cech stolářů. Hostinec totiž patřil k cechovním hospodám, kterým se také říkalo herberky. Nacházeli zde útočiště řemeslní tovaryši, kteří vyrazili do světa na zkušenou.
12. Na podzim roku 2010 byla na domy na Dolním a Horním náměstí umístěna nově vyrobená domovní znamení – ať už podle dochovaného vzoru nebo podle představ výtvarníka – **U Bílé růže, U Slunce**. Na Dolním náměstí přibyl firemní vývěsní štít připomínající dobu, kdy zde bylo železářství. Najdete čísla domů, kde se díla nacházejí?

Domovní znamení – správné odpovědi:

Dům dětí a mládeže Olomouc • tř. 17. listopadu 47, 771 74 Olomouc
585 223 233 • ddm@ddmolomouc.cz • IČ 000 96 792

1. Od Vídně přijždělo panstvo dnešní Havlíčkovou ulicí a bránou projelo do Pavelčákovy ulice. Dům č. 1 stojí tedy proti hotelu Trinity.
2. Na rohu Ztracené ulice je Dům U Zlaté štiky a pod ním dělová koule připomínající dobývání města.
3. Dům U černého orla. Jedná se o budovu tzv. Krajinské lékárny na rohu Ostružnické ulice a Horního náměstí. V domě najdete jednu z nejstarších dosud fungujících lékáren v Olomouci i na celé Moravě. První lékárnu si tu otevřel před více než čtyřmi sty lety, roku 1571, lékárník Faustin Prims.
4. Dům č. 28 ve Ztracené ulici – neznámé a nově osazené znamení. V dostupných materiálech není o tomto znamení zmínka. Je tedy jen na vás.
5. Horní nám. č. 15. Nárožní třípatrový dům s užším dlouhým křídlem do Školní ulice.
6. Horní nám. č. 12. Dům U zlatého psa – dnes U černého psa. Třípatrový dům byl vybudovaný na místě dvou středověkých staveb, sloučených v jeden celek patrně již v pozdní gotice koncem 15. století.
7. Kupecký dům na Dolním náměstí č. 9. Toto znamení je dílem současné keramičky Jany Bébarové a bylo sem osazeno v roce 2007. Vzhled původního znamení se nedochoval. Kramářský dům koupil roku 1740 obchodník, který zde prodával pivo a víno a zelený věnec odpradávná označoval hostinec.
8. Dům na Horním nám. č. 18 byl znám jako právovárečný a vinný dům a dlouhá léta zde sídlila vinárna U zlatého prstenu. Název možná pochází z doby, kdy dům vlastnil obchodník s vínem, dříve zlatník. Dalo by se hovořit o tzv. „mluvícím“ domovním znamení – tedy znamení, které označovalo majitele.
9. Dům U zlatého beránka se nachází na rohu Denisovy a Univerzitní ulice.
10. Dům U zlatého jelena má dvě adresy: Horní náměstí 16 a Dolní nám. 1 neboť vznikl sloučením dvou kupeckých domů na nejlepší adrese ve městě. V 17. století jej vlastnil bohatý kupec Tomáš Hirsch (německy jelen). Jedná se tedy o mluvící domovní znamení.
11. Na Dolním nám. č. 39 je dodnes hospoda U červeného volka. I zde lze se dá odvodit název od majitele – Zikmunda Ochsenfeldera (Ochs – z němčiny vůl), o němž se zmiňuje kronika v roce 1514. Současná podoba znamení pochází z konce 20. století a je dílem sochaře Jiřího Žlebka.
12. Dům U Bílé růže - Dolní náměstí 7, Dům U Slunce - Dolní náměstí 12, Dům U Stříbrného rýče - Dolní náměstí 47 – vývěsní štít železářství:

